

Una edat d'or de la traducció literària?

El nombre de traduccions al català —de clàssics, novetats o best-sellers— creix sense parar. En els últims anys, s'han traduït dues versions simultànies d'*A la recerca del temps perdut* de Proust (de Josep Maria Pinto i Valèria Gaillard), tot Faulkner (Esther Tallada), diferents versions de Virginia Woolf i *'Crim i càstig'* (Miquel Cabal). Deu traductors expliquen les raons del fenomen i si l'allau de traduccions es tradueix també en una millora de les seues condicions de treball.

Per Alex Milian / @alexmilianbeser

El moment de la traducció literària al català té símptomes de bona salut. Més que mai, les diverses editorials que formen el complex sistema editorial català (petites, mitjanes i grans; sobretot del Principat, però també del País Valencià i les Illes) han aconseguit una harmonia imperfecta que permet publicar novetats amb agilitat (la tetralogia de les estacions d'Ali Smith, per Raig Verd, per exemple) i Premis Nobel inèdits d'última hora (La Magrana ha traduït Gurnah); combinar això amb clàssics de tots els temps (*Les mil i una nits*, per Karwan Edicions, o *Robinson Crusoe*, per La casa dels clàssics); novetats de novel·la negra (Montalbano o Jo Nesbo, pel Grup 62); clàssics del mateix gènere (*Les vacances de Maigret* a Navona) i best-sellers de tota mena.

El sistema no és perfecte (els diaris de Virginia Woolf ens arriben en dues versions gairebé simultànies) i admet la competència dura (Viena Edicions i Proa publiquen alhora dues versions diferents d'*A la recerca del temps perdut* de Proust), però també genera experiències noves (com la traducció de novel·les a la col·lecció Els petits plaers de Viena o a la mallorquina Quid pro Quo) i reptes titànics (com tota l'obra de Faulkner, a Edicions del 1984, o *El quartet d'Alexandria* de Lawrence Durrell, a Proa).

→ Però tot plegat no s'hauria pogut produir sense una bona colla de traductors amb infinita passió per la feina i molta professionalitat.

EL TEMPS ha parlat amb deu traductors i tots, amb matisos, estan d'acord que la traducció literària en català està passant un bon moment; fins i tot alguns accepten l'expressió "època daurada de la traducció" que el president de La casa dels clàssics, Raül Garrigasait, va fer servir fa un any i mig, a la presentació de la traducció de *Crim i càstig* de Miquel Cabal.

L'experta Dolors Udina (Barcelona, 1953) — traductora de l'esmentada tetralogia d'Ali Smith, però també de Woolf, Coetzee, Tolkien o Alice Munro—, creu que, efectivament, "és una bona època, lleigeixo moltes traduccions i normalment penso que estan molt ben fetes". Josep Maria Pinto (Barcelona, 1962), traductor d'*A la recerca del temps perdut* que edita Viena, hi està d'acord: "Jo tradueixo clàssics, i sobretot clàssics de domini públic [sense drets d'autor], i sí que percebo una mica de moviment".

Anna Casassas (Barcelona, 1958), traductora de Némirovsky, Balzac i molts altres, és més crítica: "Hi ha moltes traduccions molt bones. S'estan fent coses molt maques i en aquest sentit es podria dir que és una bona època: es fan coses molt ben editades i molt ben traduïdes. També està sortint gent jove que ho està fent molt bé i fa coses ben fetes. Però, per una altra banda, cal alertar les editorials: es publica molt i moltes editorials no s'hi miren prou. Surten coses que no tenen la qualitat que han de tenir".

En un context de més producció literària traduïda, això pot passar si les editorials no estan a l'aguait, alerta Casassas: "Jo últimament he estat molt contenta de llegir coses que em trec el barret i que he xalat molt bé llegint-les i d'altres que no he volgut ni regalar-les, de tants errors com n'hi ha". Casassas diu el pecat però no el pecador.

Lluís-Anton Baulenas (Barcelona, 1958) és un novel·lista que ha assumit també la traducció i s'ha llançat a fer la versió catalana d'una tetralogia complicada, *El quartet d'Alexandria* de Lawrence Durrell. Ell prefereix contextualitzar el fenomen i destacar que té arrels en el passat: "Jo no diria època daurada si no s'explica que aquest moment és el resultat de l'esforç de totes les editorials i que això destaca en totes les èpoques i fa diferent la llengua catalana d'altres minoritàries i fins i tot d'altres llengües amb Estat".

SETMANA DEL LLIBRE EN CATALÀ

Baulenas creu que el cas català és particular per això: "Com a lector, i indirectament com a autor, veig una sort que té la llengua catalana com a llengua minoritària —en comparació a llengües semblants i llengües sense estat: la voluntat de normalització s'ha manifestat intentant donar al públic el mateix nivell que té una llengua normalitzada". És a dir, un corpus literari català amb traduccions de la millor literatura universal. "Això - desenvolupa Baulenas— ens fa diferents de totes, absolutament totes, les llengües minoritzades d'Europa i diria que del món. El nivell d'implicació de les cases editorials no el trobem en cap llengua minoritzada: ni en basc ni en gallec ni en bretó ni en occità ni en gal·lès ni en res. No es pot ni comparar. Però a més el nivell que hi ha és molt alt".

En Miquel Cabal Guarro és el traductor del monumental *Crim i càstig* (La casa dels clàssics, 2021) i també té una teoria sobre el cas català: "Tenim un sistema literari molt consolidat i amb expressions molt diverses: des de grans grups editorials que operen al nostre territori i en la nostra llengua a petites editorials independents que no paren de sortir; un sistema de biblioteques públiques extraordinari i una xarxa de llibreries que no saps ben bé com s'ho fan per subsistir. Tot això configura un sistema literari força potent, consolidat, amb una tradició llarga, etc. I ens converteix —el cas català— en una raresa del panorama internacional, amb unes peculiaritats que no es donen a tot arreu".

GURT: "SURT MÉS A COMPTE TRADUIR MANUALS DE RENTADORES QUE TRADUIR GOETHE"

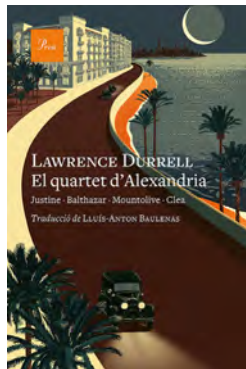

DUES TRADUCTORES I UN NOVEL·LISTA. A dalt, les traductores Anna Casassas i Dolors Udina. Una de les últimes traduccions de Casassas és 'Nascut de cap dona' (Periscopi, 2022. Udina és una de les traductores que més han treballat Virginia Woolf, inclosa l'última edició dels seus diaris de Viena. Lluís-Anton Baulenas, a sota, és novel·lista i fa traducció. Com a tal s'acaba d'enfrontar a 'El quartet d'Alexandria' de Lawrence Durrell (Proa, 2022).

Aquestes peculiaritats, afirma Cabal, tenen a veure amb la llengua i “la manera com pensem i repensem la nostra llengua constantment”. Cabal creu que, a casa nostra, “la llengua és en el debat quotidià i en els mitjans de comunicació: Des de temes purament formals —com els diacrítics— fins a temes més de fons, com la necessitat de modificar l'estàndard perquè aglutini diverses expressions geolèctals, o no; sobre quin model s'ha de fer servir en els mitjans de comunicació, en les sèries de ficció, fins i tot en la llengua literària. Tot aquest debat el tenim, als territoris de llengua catalana, des de fa més d'un segle i continua viu”. Això afecta la disposició i la feina dels traductors catalans: “Ens plantejem una sèrie de qüestions, que tenen a veure amb l'instrument lingüístic que fem servir, que no es plantegen a uns altres llocs. I obrim una sèrie de debats i ens sotmetem a una crítica molt més profunda de la que es dona en altres sistemes literaris”.

El mèrit de les petites editorials

Sobre el bon moment de la traducció literària, Esther Tallada assenyala directament, com molts altres traductors consultats per EL TEMPS, a les editorials petites: “Ha estat fonamental el paper que han tingut les editorials petites a l'hora d'ampliar el ventall de traduccions que es feien i incorporar coses que les editorials grosses potser no s'atrevien a fer —o simplement no entrava dins de la seva línia editorial”.

Esther Tallada (Alella, Maresme, 1975) és la traductora de tots els títols de William Faulkner que Edicions del 1984 ha editat (*Llum d'agost*, *Les palmeres salvatges*, etc.) i editarà, i també del *Robinson Crusoe* de Defoe (*La casa dels clàssics*, 2022), entre d'altres. Tallada opina que l'actual panorama editorial català compta amb “moltes editorials petites que estan traduint bastant i que ho estan fent molt bé. Tradueixen amb qualitat i no només obra contemporània sinó també coses una mica més marginals, si vols, però amb qualitat. Penso que dins del corpus literari català és un bon moment per la traducció”.

Tots els traductors valoren el canvi que han suposat aquestes editorials petites —o ja no tan petites.

Marta Marfany (Barcelona, 1973) és traductora de Zola, Balzac o Beckett i professora de traducció humanística i literària a la Pompeu Fabra. Marfany afegeix que “tenim editorials, tant grans com petites, que cuiden molt els traductors. De vegades no et paguen molt, però et cuiden d'una altra manera: et donen més exemplars, et fan sortir el nom a la portada, etc.”

Miquel Cabal assenyala també que “Les darreres dues dècades han aparegut moltes editorials independents que han tingut la voluntat de publicar prosa traduïda i fer-ho amb traduccions cuidades després de buscar professionals sol- →

CLÀSSICS I NOVETATS. A l'esquerra, Miquel Cabal, traductor del 'Crim i càstig' de Dostoievski per La casa dels clàssics. A la dreta, Esther Tallada, responsable de les noves versions de l'obra de Faulkner que publica Edicions del 1984. A sota, Marta Marfany, traductora d'un dels nous autors més interessants de l'editorial Les Hores: Sylvain Prudhomme.

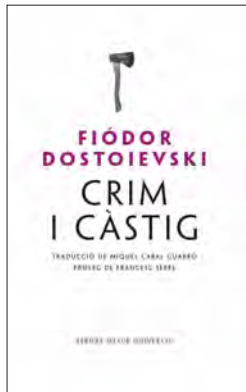
→ vents. Tot això és importantíssim. Sense aquest sistema editorial que s'ha anat configurant no podríem parlar d'un bon moment de la traducció perquè les traduccions no es publicarien. Hauria costat molt de llegir segons quins autors contemporanis, o del segle XX, si no fos per algunes editorials que han fet una aposta forta". Cabal creu que és molt meritori perquè "molt del que publiquen ho publiquen a pèrdua (perquè després tenen títols que sí que els compensen)".

Baulenas hi suma també el paper de grans editorials: "S'hi han multiplicat les petites editorials, editorials que no tenen diners, però sí que poden accedir a títols de drets universals i hi estan apostant. I després hi ha les grans editorials, com el Grup 62, que de tota la vida sempre han reservat un espai per mantenir la novetat (que ja és un gran què, perquè has d'anar a competir amb altres editorials de grans estats) i, sobretot, perquè sempre han lluitat perquè hi hagi un remanent de fons universal de traduccions. Això garanteix que també vagen sortint traduccions renovades".

Però la majoria de traductors destaquen una altra virtut de les editorials petites. La més veterana de les traductores consultades per EL TEMPS, Dolors Udina, és molt clara: "Les editorials petites van canviar bastant el panorama dels traductors perquè et fan partícip del seu projecte. Si treballes amb Raig Verd o Periscopi, per exemple, et tracten bé i et conviden si ve l'autor, per exemple. Abans no passava. Abans venia l'autor i ni se'n recordaven que existia el traductor. Tenies molt la sensació que eres una cosa necessària però francament pesada".

També el valencià Pau Sanchis (La Pobla de Farnals, Horta, 1978) ha tingut aquesta experiència: "Jo m'he trobat amb editors que m'han tractat bé. Estic molt content, amb comptades excepcions. Podríem parlar més de tarifes —que són millorables— però amb les condicions de treball, i la relació amb els editors i correctors, sempre he treballat de gust". Sanchis és traductor de l'apassionant *Atrapa la llebre*, de Lana Bastasic (Periscopi, 2020) i d'*El bell estiu* de Cesare Pavese (Univers, 2022).

Anna Casassas també ha percebut un canvi en el tracte al traductor: "Pel que fa a les condicions de treball, ara tothom et tracta molt bé. Això sí. Abans passava molt que ni t'ensenyaven les correccions. Ara el tracte personal és, en

general, més bo. I el tracte econòmic, depèn de qui, però fins i tot quan és menys bo, continua sent just".

Els traductors es reivindiquen

El bon moment de l'edició de traduccions ha arribat acompanyat d'una reivindicació de la figura del traductor. El menysteniment que descriuen Udina i Casassas ha passat —en termes generals— a la història i el nom del traductor apareix ara a les cobertes. Una altra cosa són les tarifes.

DIANA MARZAL

Carlota Gurt (Barcelona, 1976) és traductora i novel·lista: autora d'una de les versions dels diaris de Virginia Woolf (la de Club Editor, de pròxima aparició), de Handke i de Nino Haratischwili, entre d'altres. Gurt és contundent: "S'està vivint un moment de reivindicació de la figura del traductor. La gent comença a entendre que, quan llegeix una traducció, està llegint una versió i mai estarà llegint l'autor. Per tant, igual que tens autors preferits, has de tenir traductors diferents. Estem guanyant lloc a les cobertes i hi ha una mena d'estrelles de la traducció: hi ha el Cabal, hi ha la Udina, etc."

El mateix Miquel Cabal hi està d'acord: "És cert que amb l'edició de grans clàssics de les lletres universals (Faulkner a 1984; Virginia Woolf a tot arreu; l'edició de clàssics nous de la Bernat Metge...), s'està posant en relleu la necessitat de tenir en compte qui tradueix i quan tradueix, una cosa que el lector comú no havia tingut gaire en compte fins ara: escollia un text i li era una mica igual d'on sortia aquell text mentre el pogués entendre. Ara em sembla que el lector habitual ha agafat consciència que és molt rellevant qui ha traduït el text i en quin moment i per què". Això, segons Cabal, reverteix a la feina del traductor: "Com sembla que el gruix de lectors tenen en compte la nostra feina, els traductors hem guanyat una certa rellevància que potser havíem tingut en els cercles literaris però no de cara al pú-

blic en general. Un traductor literari era algú de qui amb prou feines se sabia què feia. I es pensava que tenia una feina molt mecànica i una sèrie de tòpics. Ara, com que se'ns deixa parlar als llocs; se'ns demanen pròlegs i articles a l'entorn de la feina que tenim, es veu que la feina de traductor va més enllà d'un pur tràmit".

Dolors Udina hi està d'acord: "També crec que ara ens fan molt més cas que abans. Normalment surts a la coberta; de vegades els clubs de lectura et conviden també a parlar... La gent que no és del ram ha entès que la traducció és una cosa important per llegir els autors estrangers. Hem millorat moltíssim".

En canvi, diu Udina, "el que no han canviat gaire són les tarifes". En part, la culpa és de la complexitat de la mateixa feina de traducció: "És molt difícil de calcular, també per nosaltres, el grau de dificultat i les hores que t'hi passaràs. Molt difícil. No te n'adones fins que l'estàs fent. Alguns llibres que, després de llegir-los, et semblen facilíssims, després t'hi passes hores i hores traduint-lo. És difícil que algun dia el traductor arribi a cobrar com es mereix o el que li correspon per les hores que hi ha dedicat".

Carlota Gurt hi està d'acord: "És un bon moment per la traducció, però això no ha repercutit en un increment de les tarifes, que fa que estan així, no sé: quinze anys. Està molt mal pagat. Et surt més a compte traduir manuals de rentadores que traduir Goethe. És així. És molt fort. Ja entenc que és una qüestió del mercat. Tenim un mercat petit i si el mercat no pot absorbir el cost d'aquestes traduccions, hauria d'haver-hi més ajudes públiques".

Gurt és més específica: "A nosaltres ens paguen 15 euros per pàgina —si et paguen això estàs ben considerat perquè n'hi ha que paguen 13—. I d'anglès, que està més mal pagat, a 11 fins i tot. Per fer una pàgina de 330 paraules estàs menys d'una hora, posem tres quarts. Però allò és la primera passada, després has de fer tres revisions. Llavors quan estàs cobrant l'hora? El mateix que una dona de fer feines..."

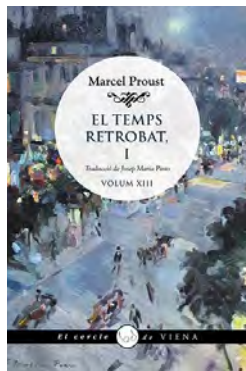
Al capdavall, la traducció literària és rendible si és eficient, apunta Gurt: "Jo faig tres revisions per una qüestió de productivitat. Si en fes més, les traduccions estarien millor, però ja no em sortirien rendibles. Al final un bon traductor no és qui tradueix bé; és qui tradueix bé en un marge raonable de temps".

ANNA CASASSAS: "CAL ALERTAR LES EDITORIALS: SURTEN COSES QUE NO TENEN LA QUALITAT QUE HAN DE TENIR"

→ Esther Tallada afegeix una dada a la qüestió monetària: “Parlant de retribucions: moltes vegades ho centrem tot en la tarifa; la tarifa és baixeta; has de fer molta feina per sortir-te’n; però en aquest país el petit autònom viu ofegat. Jo he viscut al Regne Unit i he estat autònom allà. En aquest país és molt difícil mantenir-se com a autònom amb feinetes no molt ben pagades, és molt difícil: pagues molts diners de la quota d’autònoms; has de tenir gestors per sortir-te’n; paperassa; declaracions cada tres mesos; portar l’IVA. Al Regne Unit si no facturaves crec que 60.000 lliures anuals no feies IVA. Aquí has de portar l’IVA, les despeses, etc. Si hi hagués unes altres condicions, encara ens en sortiríem, però entre que les tarifes no són gaire bones i que als petits autònoms ens tenen colladíssims... és difícil”.

Per això, la majoria de traductors no poden viure exclusivament de la traducció. Esther Tallada explica la seva opció: “Jo faig una mitja jornada a l’Institut. Quan m’hi han oferit més hores he dit que no perquè vull continuar traduint. No ho vull deixar de cap manera, però necessito la feina de l’Institut. És un coixí que em permet estar més tranquil·la”.

Tampoc Pau Sanchis: “És cert que no m’he plantejat mai que la traducció siga la meua única ocupació. Potser per les combinacions de llengües que traduïsc o pel volum de feina que tinc ara mateix, no sembla que em pugui dedicar només a traduir. Jo traduïsc del croat —que és una llengua que es tradueix poc al català— i de l’italià, on hi ha molt bons traductors que estaven abans que jo. No em plantege que pugui dedicar-me només a la traducció”.

El paper de les administracions

La majoria de traductors recorden que hi ha ajuts de la Generalitat (a través de la Institució

de les Lletres Catalanes i del Departament de Cultura).

Fonts del Departament de Cultura recorden que “Els ajuts tradicionals adreçats a traductors que convocava la ILC es van convertir, ara fa tres anys, en beques de traducció valorades en 6.000 euros cadascuna”. La convocatòria preveu 32 beques de 6.000 euros “per a la traducció al català i a l’occità d’obres literàries d’especial relleu escrites originàriament en una llengua diferent del castellà”.

A banda d’aquests ajuts, molts traductors assenyalen a EL TEMPS que una eina eficaç perquè les tarifes no s’enfonsin ha estat que existeixen unes altres subvencions, destinades a les editorials, que estableixen, com a requisit, que “les retribucions del traductor o de la traductora han de ser com a mínim de 12 euros per 2.100 caràcters amb espais”.

Els ajuts dels governs més propers no són els únics als quals poden accedir les editorials. Ho expliquen Xènia Dyakonova i Miquel Cabal, tots dos traductors del rus. Dyakonova explicava fa uns mesos a EL TEMPS el cas de Rússia: “Hi ha dues institucions a Rússia que subvencionen traduccions a altres llengües, l’Institut de Traducció de Moscou, una institució estatal, i una altra privada, del senyor Prokhorov, que és un dels opositors al poder de Putin”.

Cabal recorda que també hi ha ajuts d’altres estats: “Ara mateix, gairebé tots els governs del món, es dediquen a promocionar les seves literatures per mitjà de subvencions a la traducció. I això és una ajuda inestimable: primer, perquè ens garanteix unes tarifes molt més dignes del que estem acostumats a cobrar, i, segon, perquè permet que literatures molt marginals (en termes mercantils) ens arribin, perquè ningú pagaria per traduir algunes coses”. Això té un aspecte positiu: “Permet estalviar-se llengües pont: els editors no s’han d’esperar que sigui traduïda a l’anglès per poder-la llegir i després decidir si la tradueixen o no”.

Fa dècades, fins i tot, es publicaven traduccions a través d’una segona llengua, de mane-

DOLORS UDINA: “LES EDITORIALS PETITES CANVIEN EL PANORAMA DELS TRADUCTORS PERQUÈ ET FAN PARTÍCIPI DEL PROJECTE”

D'ACÍ I D'ALLÀ. A l'esquerra, Josep Maria Pinto, traductor d'A la recerca del temps perdut de Proust per a Viena Editorial. A la dreta, Xènia Dyakonova, autora de la versió catalana d'El Mestre i Margarita (Proa, 2021) i, a sota, el valencià Pau Sanchis, traductor del croat i l'italià; responsable de la gran versió d'Atrapa la llebre de Lana Bastasic (Periscopi, 2020).

passió: “És cert que és una feina que ens apassiona molt. Segurament hi haurà molts traductors que es queixaran que cobren poquíssim, però a continuació diran que no canviarien la seva feina per res del món”.

És la passió i l'amor a la literatura que Josep Maria Pinto trasllada quan explica l'escriptura de Proust: “Has de connectar amb el ritme intern de la frase i llavors te n'adones que les frases de Proust estan escrites en un estil molt col·loquial. Sempre ho he dit, i em reafirmo, en comparar les frases proustianes, amb subordinades i sense punts ni punts i coma pràcticament, amb una conversa intel·ligent en la qual es pretén arribar al fons de les coses. Evidentment, la frase està ben formada, molt pensada i molt estilitzada, però crec que té aquest deix col·loquial i natural”

ra que els títols russos (per posar un exemple) es tradueixen a través del francès o l'anglès, de manera que la retraducció generava un subproducte que pervertia l'original i la feina dels traductors. Aquesta pràctica encara es practicava el 2009 amb novel·les del Premi Nobel Orhan Pamuk, que eren traslladades al català des de la versió alemanya.

Passió per traduir

Dolors Udina reconeix que, a pesar de les tarifes baixes i les complicacions, la traducció és una

Aquesta passió il·lumina les converses amb els traductors. A Dolors Udina, la passió li surt quan explica com és de difícil, i de divertit, traduir una escriptora com Ali Smith (*Tardor, Hivern, Primavera i Estiu*): “Has de ser tan enginyosa com ella, però és divertit perquè fa tants jocs de paraules i parla de tantes coses barrejades. Et fa un joc de paraules que té significació al cap de deu pàgines. Llavors has de revisar el text per assegurar-te que has resolt bé aquell joc de paraules, perquè si no hi has de tornar i canviar-ho. El traductor ha de treballar molt per fer una cosa equivalent a la de l'autora. Però m'agrada molt fer-ho”.

És el que Anna Casassas anomena ofici de traductor, allò que no han aconseguit encara els bons traductors: “Per ser traductor, i per ser corrector, has d'haver llegit moltíssim (sobretot d'autors catalans); haver viatjat pel país; sentir com es parla... La gramàtica no és suficient. Cada escriptor té la seva manera d'escriure i no pots traduir-ho tot amb el mateix tipus de frases. S'ha de saber construir de diferents maneres”. Però, en el mateix sentit que indicava, Udina, Casassas creu que el més important per a “diferenciar un bon traductor d'un mal traductor és “que sàpigues sobretot llegir les segones intencions, les ironies, els registres verbals dels originals per poder transmetre'ls al català”.

Les noves traduccions de novel·les que ja tenien una versió en català s'explica perquè el context històric permet llegir (i traduir) d'una manera diferent. Esther Tallada explica el cas concret aplicat a les seues traduccions de Faulkner: “Amb Faulkner sí que em miro les anteriors versions. →

ANA BORJA

CARLOTA GURT. L'autora de 'Sola' és també traductora. Una de les seues últimes traduccions és 'No me'n recordo de res' de Nora Ephron (L'altra editorial, 2022). És també la traductora de la versió dels 'Diaris' de Virginia Woolf que està a punt de publicar Club Editor.

→ Per exemple, *Les palmeres salvatges* havia estat traduït en Jordi Arbonés, tampoc no fa tants anys, per tant. Però les traduccions que hi havia són bastant diferents de les que he fet ara. Per diversos motius: perquè ho entenc diferent; perquè potser jo soc més lliure a l'hora de plasmar expressions col·loquials i transgressions, que em fan poca por. És possible que fa quaranta anys els espantés allò de no fer malbé la llengua; la por a no respectar la normativa. El fet és que les traduccions surten molt diferents. En un clàssic com Faulkner, si perds aquesta experimentació, perds molt'.

Miquel Cabal opina que “és constatable que la traducció està lligada al medi social, temporal, històric en què es veu inserida. En el cas català actual, les condicions ens permeten fer-ho d'una determinada manera. No vol dir que els anys cinquanta del segle XX no hi hagués bons traductors aquí; no hi havia les condicions perquè pogueren treballar. Això també s'ha de tenir en compte”.

La traducció literària no sempre està lligada a una formació de traducció i interpretació. Molts traductors venen d'altres professions i, en canvi, hi ha traductors que no tenen interès literari: “Els traductors que surten de les Facultats de Traducció i Interpretació no es dediquen majoritàriament a la traducció literària: s'hi dediquen a altres feines de traducció, que normalment són més rendibles. No tothom que vol traduir té la pulsio literària. És una manera de traduir que requereix molt de temps i que es remunera poc. Això té una banda creativa que no tothom pot explotar. Crec que en Ferran Ràfols era professor de matemàtiques; no venia de l'àmbit de les lletres. El que cal és voler escriure bé i voler escriure en la teua llengua allò que un altre ha escrit en una altra llengua”.

Tanmateix, l'experiència de Carlota Gurt, que primer va passar pel món del teatre (La fura dels baús), contrasta molt amb la dels seus companys traductors. Potser perquè va estudiar Traducció a la Universitat de Vic tard i va començar a traduir després. “Tot ho faig tard, jo”, constata Gurt: “Vaig

començar a traduir quan tenia trenta anys, no quan tenia vint. Quan vaig tenir el meu primer fill amb 30 anys, em vaig posar a estudiar. I em vaig treure els estudis a la Universitat de Vic a distància, perquè tenia un fill i no podia anar a classe presencial”.

Això ha suposat una diferència de mètode amb altres traductors literaris: “El que sí que me n'adono, quan parlo amb els traductors anteriors a la meua generació, és que hi ha coses diferents. Per exemple jo faig les traduccions de literatura amb un programa de Traducció assistida (que no vol dir traducció automàtica, com el Google Translator!). La traducció assistida és un programa que està pensat per traduir. Vas allà i veus en una sola interfície el text original i, al costat, el teu text. Quan em trobo amb paraules maleïdes, d'aquelles que no saps com resoldre, el programa em permet veure com he traduït cada vegada aquella paraula al llarg de la novel·la. A nivell de productivitat i de resultat final de la traducció, és molt útil. I això ho he pogut fer servir perquè aquestes eines ja estaven desenvolupades quan vaig començar”. En traducció literària, explica Gurt, poca gent fa servir aquest sistema.

Potser encara ha d'arribar una segona revolució en la traducció literària. El sistema editorial català, que fa 25 anys pregonava un mercat cada cop més reduït i concentrat en grans empreses, s'ha diversificat, redimensionat i progressat. Però cal recordar, com fa Anna Casassas, el paper dels traductors literaris: “Els traductors som una rodeteta molt petita en aquest engranatge del llibre, però tenim un paper i jo i molts altres hem estat treballant molt perquè les traduccions tinguin cara i ulls, perquè els traductors siguin respectats i la traducció sigui prou valorada”. ●

CABAL: “ALS ANYS CINQUANTA TAMBÉ HI HAVIA BONS TRADUCTORS, PERÒ NO HI HAVIA LES CONDICIONS PER TREBALLAR”